

[B] **SOCIAAL THEATER OP DE TREIN.
“TREIN MET VERTRAGING” VAN
CHRISTOPHE VAN GERREWEY**

Christophe Van Gerrewey is niet weg te branden uit de literaire actualiteit. Voor zijn eerste roman *Op de hoogte* (2012) kreeg hij de Debuutprijs 2013. Hij haalde ook de pers met een mediagenieke rel rond *Natte dozen*, het jongste boek van Marnix Peeters. In een opiniestuk¹ hekelde Van Gerrewey de banaliteit van Peeters' *shock art*-roman, die hij omschreef als “platte onzin in de vorm van een boek”. Hij verweet zijn collega-schrijver ook een gebrek aan metier: *Natte dozen* zou geen enkele goede zin bevatten en weinig samenhangend zijn.

In zijn nieuwe roman *Trein met vertraging* toont Van Gerrewey hoe het wél moet. Het boek heeft een eenvoudig gegeven als uitgangspunt. Een trein van Oostende naar Antwerpen valt om onduidelijke redenen stil tussen twee Gentse stations. Dat veroorzaakt onrust in de hoofden van de reizigers, die kostbare tijd verliezen. Ze zijn als gijzelaars, overgeleverd aan elkaars gezelschap en aan de dwangmatigheid van hun gedachten.

Van Gerrewey grijpt het moment van stilstand aan om de gedachte- en gevoelswereld van een tiental passagiers (plus een treinbegeleider) te analyseren. Elk personage heeft een eigen stem: de hoofdstukken zijn opgedeeld in tijdsblokken van enkele minuten, beschreven door de ogen van één reiziger. In een tijdsspanne van twee uur –zolang duurt de rit – weet Van Gerrewey een overtuigend beeld van onze samenleving te schetsen.

Dat beeld oogt niet meteen vrolijk. Elk personage heeft zijn eigen besognes, neuroses en bedoelingen. Eén voor één gaan ze gebukt onder het onvermogen om met de ander contact te leggen. De trein wordt het decor voor een puik stukje sociaal theater, waar het negeren van de ander de norm is. Dat ervaart ook Kris, die tevergeefs oogcontact zoekt met een medepassagier: “Altijd weer stelt hij vast dat contact vermeden moet worden, in die mate dat er niet eens gedachten worden gevormd over de beweegredenen of de bestemmingen van de medepassagiers, zodat er zowel uiterlijk als innerlijk geen enkele transactie plaatsgrijpt.”

Kris zoekt troost in het obsessief verzamelen van kortingsbonnen bij de supermarkt Delhaize. Zijn

Foto Jonas Lampens.

boodschappentassen koestert hij “als kleine kinderen”, zijn hebzucht vermomt hij als strategie. Ondanks de karikaturale uitvergoting voel je als lezer mee met deze aandoenlijke, zielige figuur. Dat is ook het geval bij Marc, een seksverslaafde die zijn actierrein verlegd heeft van het computerscherm naar de treincoupé. Als een toenaderingspoging op de trein mislukt, denkt hij verontwaardigd: “Is het trouwens zoveel gevraagd om te erkennen dat je medemens bestaat door hem kort aan te kijken?”

Trein met vertraging leunt qua genre sterk aan bij de existentialistische roman, waarin hardnekkig geprobeerd wordt om betekenis te geven aan de zinloosheid die ons omringt. De roman ademt de sfeer van het absurde, met verwijzingen naar Woody Allen, Kamagurka en Herr Seele en de Vlaamse culttelevisieserie *Buiten de zone*. Van Gerrewey legt de vinger op de wonde: ja, de mens is ongelukkig in zijn mentale cocon, en ja, daar is hij deels zelf verantwoordelijk voor. Vanwaar die typisch menselijke neiging om te denken dat het altijd beter kan, vanwaar die drang om te vergelijken, vraagt Van Gerrewey zich af.

Hij onderzoekt die schuldvraag in de figuur van Roos, een ijsprinses die het net heeft uitgemaakt met haar vriendje. Ze doet haar best om haar aandeel in de mislukking te minimaliseren: “De breuk met Frederik is het beste voor hen beiden, daar is ze van overtuigd (...).” Ze besluit dat liefde niet thuishoort in haar leven, dat alleen-zijn goed is voor haar. “Er wordt te veel comfort van het leven verwacht om het door liefde te laten verstoren.” Pas aan het einde van de roman blijkt er een gekwetst meisje schuil te gaan achter dat rationele pantser. Roos kan haar grote liefde, Johan, maar niet vergeten, en Frederik is geen waardige vervanger gebleken (daar is dat vergelijken weer).

De onmogelijkheid tot contact wordt ook in de hand gewerkt door de taal. Als vehikel van communicatie blijkt taal vaak ontoereikend. Zo heeft Roos een afkeer van het managerstaaltje dat over dating en partners gebruikt wordt. “Wij zijn een koppel, wij zijn een *item*, wij hebben een relatie, wij bouwen aan een toekomst (...), van nu af aan is het wij en niet meer jij of ik.” Ze kan zich niet vinden in de woorden die vorm moeten geven aan een relatie,

omdat “de uitdrukkingen van anderen zijn, omdat ze je zijn opgedrongen”.

Ook Dirk, een redacteur die op de trein een artikel herwerkt, ergert zich aan holle frasen. Hij hekelde de receptie van cultuur op basis van *buikgevoel*, en de nietszeggende woorden waarmee dat gepaard gaat, genre “Ik heb zoiets van: ik weet niet wat mij overkomen is, maar het was fantastisch’, (...), ‘en toen kreeg ik een shot in mijn ballen, een klop op mijn kop, een stomp in mijn maag”. Dirks pleidooi voor meer betekenisgeving en interpretatie – kortom, voor meer inhoud – wordt later door hemzelf gecorrigeerd. Het is onmogelijk om overal en altijd denkwerk te verrichten, luidt zijn nogal pessimistische conclusie, “gewoon omdat er soms geen betekenis te vinden is”.

Toch bespeelt Van Gerrewey de taal als geen ander. De zinnen in *Trein met vertraging* zijn doorwrocht, de tekst secuur gecomponeerd, de beelden raak: “Het is alsof zijn hersenen als een spons worden samengedrukt, en de gedachten er als afwaswater uit tevoorschijn sijpelen: je bent tot niets in staat, verzekeren ze hem.”

Er duiken ook betekenisvolle motieven op, die het leesplezier verhogen. De agressieve meeuwen die Roos in het station van Oostende observeert, zijn een metafoor voor de dolende, westerse mens, die steeds verder van de essentie verwijderd raakt en zijn tijd verbeuzelt met Facebook en het checken van de buienradar op zijn smartphone. Van Gerrewey laat verschillende personages reflecteren over de watertoren van Gentbrugge, die het landschap domineert tijdens het oponthoud. De toren – beschilderd als een glas water met ijsblokjes – wordt zowel bewonderd als verguisd, wordt verstrooid nagetekend en zelfs even gelinkt aan de relativiteitstheorie van Einstein. Het proces van betekenisgeven, betoogt Van Gerrewey opnieuw, wordt onvermijdelijk beperkt door het eigen denkkader, het eigen perspectief.

Is *Trein met vertraging* een waardige opvolger van *Op de hoogte?* Zeker. Net zoals zijn voorganger getuigt *Trein met vertraging* van *old school* romankunst, met stevig doortimmerde zinnen in een strak gecomponeerde tekst. Van Gerrewey durft opnieuw te experimenteren met vorm: waar zijn vorige roman het midden hield tussen een brief en een roman, wordt de tekst hier gestructureerd rond

de minutenhoofdstukjes en het stemmenballet van de groep reizigers. Alleen naar het einde toe laat Van Gerrewey enkele steken vallen. De spanningsboog verslapt en in een vrij late fase komen er nog enkele personages bij, die niet blijven hangen. Wat meer spaarzaamheid zou deze roman ten goede gekomen zijn. Niettemin blijft het een beklijvende, verontrustende spiegel van dit tijdsgewricht.

DELPHINE SEGHERS

CHRISTOPHE VAN GERREWEY, *Trein met vertraging*,
De Bezige Bij Antwerpen, 2013, 238 p.

Noot

(1) CHRISTOPHE VAN GERREWEY, “U verdient beter dan een toogroman”, *De Morgen*, 27-08-2013.